

Sygn. akt I UK 19/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 12 maja 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gersdorf

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania J. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o rentę z tytułu niezdolności do pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 maja 2010 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 21 lipca 2009 r.,

1) oddała skargę kasacyjną;

2) zasądza od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego) na rzecz radcy prawnego B. S. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) podwyższoną o obowiązującą stawkę podatku od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonemu w postępowaniu kasacyjnym.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 3 października 2008 r., po rozpoznaniu odwołania J. W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 lutego 2007 r. oraz odwołania od niewydania decyzji dotyczącej wniosku z 12 grudnia 2005 r., umorzył częściowo postępowanie w sprawie odwołania od decyzji z 7 lutego 2007 r. – za okres od 1 maja 2007 r., oddalił odwołanie od tej decyzji w pozostałym zakresie oraz oddalił odwołanie w przedmiocie wniosku z 12 grudnia 2005 r. o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy za okres od 1 grudnia 2005 r. do 30 czerwca 2006 r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony, ur. 25 września 1952 r., jest z zawodu inżynierem mechanikiem, a ostatnio pracował jako brakarz. Ostatnim okresem, w jakim J. W. pobierał świadczenie rentowe, był okres od 1 grudnia 2002 r. do 30 listopada 2005 r. W okresie od 14 stycznia 2006 r. do 13 stycznia 2007 r. wnioskodawca pobierał zasiłek dla bezrobotnych. W dniu 10 czerwca 2005 r. ubezpieczony złożył wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy, której przyznania organ rentowy odmówił decyzją z 22 sierpnia 2005 r. wobec braku niezdolności do pracy. Postępowanie sądowe toczące się z odwołania od tej decyzji zostało umorzone postanowieniem Sądu Okręgowego z 24 kwietnia 2007 r., albowiem prawomocność uzyskał wcześniejszy wyrok tego Sądu z dnia 19 lutego 2004 r., na mocy którego J. W. uzyskał prawo do renty na okres od 1 grudnia 2002 r. do 30 listopada 2005 r. Pismem z dnia 4 listopada 2005 r. ZUS poinformował ubezpieczonego, iż z dniem 30 listopada 2005 r. ustaje prawo do renty, na skutek którego to pouczenia wnioskodawca złożył ponowny wniosek o rentę, do której prawa odmówiono mu decyzją z 7 lutego 2007 r. wobec braku niezdolności do pracy. Sąd Okręgowy, na podstawie opinii biegłych lekarzy ustalił, że ubezpieczony jest zdolny do pracy, a poprzednio istniejąca u wnioskodawcy niezdolność ustała z dniem 30 listopada 2005 r. Z uwagi na to, że kolejną decyzją z 4 lipca 2007 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy na okres od 1 maja 2007 r. do 30 czerwca 2009 r., Sąd pierwszej instancji umorzył postępowanie w zakresie dotyczącym uprawnienia do tego świadczenia za okres od 1 maja 2007 r., natomiast w pozostałej części, tj. co do renty za okres od 1

grudnia 2005 r. do 30 kwietnia 2007 r., oddalił odwołanie z uwagi na ustalenie braku niezdolności do pracy w tym czasie.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 21 lipca 2009 r. oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego, akceptując ustalenia faktyczne poczynione w sprawie przez Sąd pierwszej instancji i ich ocenę prawną.

Ubezpieczony wywiódł skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, zarzucając:

- nieważność postępowania przez naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 379 pkt 5 k.p.c. z uwagi na nieustanowienie – pomimo wniosku J. W. – pełnomocnika z urzędu na etapie postępowania apelacyjnego, który to wniosek był w pełni zasadny, o czym świadczy zła sytuacja majątkowa wnioskodawcy, a nade wszystko fakt, iż pełnomocnik został mu przyznany po zakończeniu postępowania odwoławczego;
- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez przekroczenie swobodnej oceny dowodów i oparcie ustaleń faktycznych o dwie sprzeczne opinie co do stanu zdrowia wnioskodawcy wydane w tym samym okresie przez biegłych sądowych i lekarzy orzeczników ZUS oraz powołanie się na obie te wykluczające się wzajemnie opinie w treści uzasadnienia skarżonego wyroku;
- naruszenie art. 385 k.p.c. przez bezzasadne oddalenie apelacji wnioskodawcy.

Opierając skargę na takiej podstawie, ubezpieczony wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego oraz uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, ewentualnie o zmianę w całości tych wyroków poprzez uwzględnienie roszczeń wnioskodawcy i przyznanie mu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy za okres od 1 grudnia 2005 r. do 30 kwietnia 2007 r.

Reprezentujący wnioskodawcę z urzędu w postępowaniu kasacyjnym pełnomocnik wniósł o przyznanie kosztów udzielonej ubezpieczonemu pomocy prawnej, oświadczając iż nie zostały one uiszczone ani w całości, ani w części.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Konstruując skargę kasacyjną i nadając jej charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, ustawodawca dokonał istotnych zmian w stosunku do kasacji, wprowadzając specjalnego, ale jednak zwyczajnego środka odwoławczego, przysługującego w toku instancji od orzeczeń nieprawomocnych. Jedną z takich zmian jest wyraźne ograniczenie podstaw, gdyż jakkolwiek - zgodnie z art. 398³ § 1 k.p.c. - skarga kasacyjna może być oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz na podstawie naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to jednak podstawy te zostały w sposób doniosły zreformowane. W stosunku do wszystkich podmiotów wnoszących skargę, wyłączono możliwość oparcia jej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W ten sposób doszło do ścisłego zharmonizowania podstaw kasacyjnych z charakterem postępowania kasacyjnego i zakresem rozpoznania skargi, oznaczonym w art. 398¹³ § 2 k.p.c. Treść i kompozycja art. 398³ k.p.c. wskazują więc, że jakkolwiek generalnie dopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia przepisów postępowania, to jednak z wyłączeniem zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, choćby naruszenie odnośnych przepisów mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Inaczej mówiąc, niedopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie, którą wypełniają takie właśnie zarzuty. Przepis art. 398³ § 3 k.p.c. wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., bowiem właśnie ten przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów. Z tych względów sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może być uwzględniony.

Brak jest również podstaw do uznania, że usprawiedliwiony jest zarzut naruszenia art. 385 k.p.c. Przytoczony przepis - jak wskazywał już na to Sąd Najwyższy - jest adresowany do sądu drugiej instancji i przesądza o tym, w jaki sposób ma on rozstrzygnąć sprawę, jeżeli stwierdzi, że apelacja jest bezzasadna.

O jego naruszeniu mogłaby być zatem mowa jedynie wtedy, gdyby Sąd Apelacyjny stwierdził, że apelacja jest zasadna, a jej nie uwzględnił, czego skarżący nie zarzuca. Natomiast sąd drugiej instancji nie narusza art. 385 k.p.c., jeżeli oddali apelację na podstawie oceny, że jest ona bezzasadna, niezależnie od twierdzenia strony, iż była zasadna (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 1997 r., I PKN 403/97, OSNP 1998 nr 20, poz. 602, czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2000 r., I PKN 711/99, OSNP 2002 nr 1, poz. 13).

Niezasadny jest także zarzut nieważności postępowania. Sąd orzekający w postępowaniu cywilnym nie jest bezwzględnie związany wnioskiem strony o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego. W myśl art. 117 § 4 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do 18.04.2010 r. sąd uwzględnia taki wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny. W niektórych przypadkach nieprzyznanie fachowego pełnomocnika z urzędu - mimo spełnienia określonych warunków - może być kwalifikowane jako powodujące nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2006 r., II CSK 51/06, Monitor Prawniczy 2006 nr 13, s. 680). Dotyczy to jednak tylko sytuacji, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2005 r., III CK 533/04, LEX nr 197647 oraz z dnia 25 maja 2005 r., I CK 773/04, LEX nr 180833). Co do zasady jednak odmowa ustanowienia dla strony adwokata z urzędu nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony swych praw (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 102/98, OSNAPiUS 1999 nr 12, poz. 408; z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, LEX nr 461625; z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, LEX nr 424339 oraz z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08, LEX nr 424321). Niniejsza sprawa nie była skomplikowana ani pod względem prawnym, ani pod względem faktycznym, albowiem sporne w kontekście prawa do renty było tylko istnienie niezdolności do pracy. Analiza przebiegu postępowania w rozpoznawanej sprawie prowadzi zaś wniosku, że ubezpieczony, urodzony w roku 1952, będący z zawodu inżynierem mechanikiem, nie wykazywał nieznajomości

zasad postępowania lub nieporadności, prowadzących do tego, że nie był w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia. Postępowanie toczyło się w zasadzie w formie pisemnej (pisemne opinie biegłych), a na rozprawach nie prowadzono żadnych dowodów ze środków osobowych. Ubezpieczony otrzymywał pisemne opinie, a także złożył apelację. Odmowa ustanowienia dla ubezpieczonego pełnomocnika z urzędu nie może być uznana za nieprawidłową z uwagi na ustanowienie radcy prawnego z urzędu po zakończeniu postępowania odwoławczego, albowiem dla złożenia skargi kasacyjnej konieczne jest profesjonalne zastępstwo strony, które to wymaganie nie dotyczy postępowania apelacyjnego. W konsekwencji nie ma podstaw do stwierdzenia, że odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym doprowadziła do pozbawienia ubezpieczonego możliwości obrony jego praw, wobec czego nie ma możliwości uznania trafności zarzutu o nieważności tego postępowania.

Z tych względów Sąd Najwyższy w oparciu o art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.